

Yusuf İdris'in "Durak" Adlı Kısa Öyküsünün Tahlili

The Analysis of Yusuf Idris's Short Story *"The Station"*

Arş. Gör. Mahmut MANSUR

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı
Gazi University, Faculty of Education, Department of Foreign Languages Education, Division of Arabic
Language Education
Ankara / Türkiye
mansur.mahmut@gazi.edu.tr
ORCID: 0009-0005-7962-1735

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 16.10.2025

Kabul Tarihi / Accepted : 04.12.2025

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December

Cilt / Volume: 3 • Sayı / Issue: 2 • Sayfa / Pages: 197-209

Atıf / Cite as

MANSUR, M. (2025). Yusuf İdris'in "Durak" Adlı Kısa Öyküsünün Tahlili,
Lisânî İlimler Dergisi, 3(2), 197-209.

Doi: 10.5281/zenodo.18031048

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

LİDER, Lisânî İlimler Dergisi, uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Linguistic Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal.

All rights reserved.

Dergimizde yayımlanan makaleler,
Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

*The articles published in our journal are licensed under
Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).*

Öz: Batı'da 19. yüzyılın başlarında biçimlenen modern kısa öykü, Arap edebiyatında ise 20. yüzyılın başlarından itibaren edebi bir tür olarak gelişim göstermeye başlamıştır. Bu sürecin önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Yusuf İdris, toplumsal meseleleri yalın ama derinlikli anlatımıyla kısa öykü türü içinde ustalıkla işlemiştir. İdris'in "Durak" adlı öyküsü de bu bağlamda dikkat çeken bir örnektir. Kala-balık bir şehir otobüsünde geçen hikâye, kuşak çatışması, toplumsal değer yargıları ve bireysel duygular gibi çok katmanlı temaları sade ama etkili bir dille işler. Sınırlı bir zaman ve mekânda geçen olaylar, gözlemci anlatıcının bakış açısıyla aktarılırken, delikanlı bir gencin utangaç bir kıza yaklaşma çabası etrafında şekillenen olaylar aracılığıyla toplumun değişen ahlaki algıları sorgulanır. Bu çalışma doküman analizi

yöntemiyle analiz edilen ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde kısa öykü türünün tanımı, tarihsel gelişimi ve Arap edebiyatındaki yeri üzerinde durulmuş; ardından Yusuf İdris'in hayatı, edebi kişiliği ve kısa öykü anlayışı tanıtılmıştır. Devamında "Durak" adlı öykü; konu, anlatıcı, zaman ve mekân, karakterler, olay örgüsü, ana düşüm, dil ve üslup gibi yapısal unsurlar bakımından ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonunda öykünün kış mevsiminde, şehir içi bir otobüste geçtiği; mekânın yalnızca fiziksel bir alan değil, toplumsal gözlemin gerçekleştiği simgesel bir sahneye dönüştüğü; olayların bir gün içinde gerçekleştiği ve anlatıcının birinci tekil şahıs bakış açısıyla olaylara hem gözlemci hem yorumlayıcı olarak yaklaştığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca, Arap kısa öykülerinde sıkça gözlemlenen sosyo-kültürel imgeler, yerel motifler göndermeler ve gündelik yaşamın gerçekçi temsillerinin belirgin bir şekilde ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Yazarların bu anlatı aracıyla bireyin toplumsal konumu, cinsiyet ilişkileri ve toplumsal travmalar gibi güçlü temaları yansıttıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kısa öykü, Arap edebiyatı, Yusuf İdris, Toplumsal değişim.

Abstract: The modern short story, which took shape in the early 19th century in the West, began to develop as a literary genre in Arabic literature at the beginning of the 20th century. Yusuf Idris, regarded as one of the significant representatives of this process, skillfully explored social issues within the short story form through his simple yet profound narrative style. Idris's short story "The Station" ("Al-Maqf") is a remarkable example in this context. Set on a crowded city bus, the story deals with multi-layered themes such as generational conflict, social values, and individual emotions in a straightforward yet impactful language. The events, which unfold within a limited time and space, are narrated from the perspective of an observer narrator. Through the depiction of a young man's timid attempt to approach a shy girl, the story questions society's shifting moral perceptions. This study, based on document analysis, is composed of four main sections. The introduction discusses the definition of the short story, its historical development, and its place in Arabic literature. This is followed by an overview of Yusuf Idris's life, literary character, and understanding of the short story. Subsequently, "The Station" is analyzed in detail in terms of structural elements such as theme, narrator, time and place, characters, plot, main conflict, language, and style. The study concludes that the story takes place during winter on a city bus, where the setting functions not only as a physical space but also as a symbolic stage for social observation. The events occur within a single day, and the first-person narrator approaches the story both as an observer and as an interpreter. Furthermore, the study highlights that socio-cultural imagery, local motifs, references, and realistic representations of daily life—common features in Arabic short stories—are clearly evident in this text. It is also observed that through this narrative form, authors reflect powerful themes such as the individual's social position, gender relations, and collective traumas.

Keywords: Short story, Arabic literature, Yusuf Idris, Social change.

Giriş

Kısa öykü, edebi türler arasında yalın yapısı ve yoğun anlam düzeyiyle dikkat çeken tek bir etkili olay ya da sahne üzerine kurulmuş anlatısal bir formdur. Bu tür, mekân tasvirinde sadeleşmeyi, anlatımda özlülüğü ve karmaşık olay örgüsünden uzak durmayı tercih eder. Karakterler, genellikle eylem ya da dramatik çatışmalar aracılığıyla tanıtılır; ancak bu karakterler ayrıntılı biçimde geliştirilmez. Buna rağmen, kısa öykü, sınırlı kapsamına karşın, karakter ve temasını bütünlüklü ve doyurucu bir şekilde sunma becerisiyle edebiyat içinde önemli bir konuma sahiptir (Hansen, 2025).

Kısa öykü, tam anlamıyla tanımlanması zor olan, ancak büyüleyici bir etki yaratan bir anlatı türüdür. Okuyucuda dirençsiz bir ilgi uyandırarak sürekli bir anlatısal ritim sunar ve duygusal yoğunluk sağlar. Zamanı askıya alır, anlam katmanlarını canlı ve kuvvetli şekilde ortaya çıkarır; konuyu tüketmeden ve yüzeyde kalmadan tek bir deneyime odaklanır. Bu bağlamda, yerleşik algıları sarsar, alışlagelmiş kabulleri sorgular. Kısa öykü; sezgisel, mitolojik, maddi olmayan, parçalı, yoğun, gizemli, sözlü ve lirik nitelikler taşıyabilir. Aynı anda hepsi olabilir ya da hiçbirleriyle tam anlamda örtüşmez. Bu yönüyle, belirsizliği benimseyen ve tanımlanmaya direnç gösteren bir yapıya sahiptir (March-Russell, 2009, s. ix).

Kısa öykünün tarihsel gelişimi incelendiğinde, eleştirmen Ch. E. May (1994), bu türün aslında uzun anlatı türlerinden daha eski ve köklü bir geçmişe sahip olduğunu belirtmektedir. May'e göre, kısa anlatı biçimi, insanlığın özgün dini deneyimlerini ifade etmekte kullandığı en doğal anlatısal formdur. Bu ilk anlatılar, genellikle birbirinden bağımsız şekilde ortaya çıkan kısa anlatılardan oluşmakta ve daha sonra daha uzun ve tutarlı yapılarla dönüşmektedir. Bu noktada, iki temel anlatı formundan söz edilebilir: Birincisi, Edgar Allan Poe'nun (1994 [1986]) "bir oturuşta okunabilecek anlatı" olarak tanımladığı kısa anlatıdır ki bu form zamanla masal, halk baladı ve modern kısa öykünün temelini oluşturmuştur. İkincisi ise, aktarımı birden fazla oturum gerektiren ve buradan saga, destan ve roman gibi daha uzun türlerin geliştiği yapılarıdır. May (1994), çalışmasının sonunda masallar, mitler ve fabllar ile kısa öyküler arasındaki "aile benzerliğine" dikkat çekerek, bu yapıların kısa anlatının ontolojik ve epistemolojik yapısını biçimlendirdiğini savunur. Bu bakış açısı, daha önceki dağınık bulguların sistematik bir bütün içinde değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır (Tucan, 2014).

Ancak kısa öykünün modern anlamda ortaya çıkışı ise hala tartışmaya açıktır. Bununla birlikte, Walter Scott'un 1827 yılında yayınladığı *The Two Drovers* adlı eseri, çoğu kaynakta modern kısa öykünün öncüsü olarak kabul edilmektedir. Scott'un uluslararası edebi etkisi, sadece İngiltere'deki George Eliot ve Thomas Hardy gibi isimlere değil; Fransa'da Balzac'a,

Rusya'da Puşkin ve Turgenyev'e, Amerika'da ise Fenimore Cooper ve Hawthorne'a kadar geniş bir alana yayılmıştır. Bununla birlikte, 19. yüzyıl ortalarında İngiltere'de romanın baskın tür haline gelmesi, kısa öykünün neredeyse unutulmasına neden olmuştur. Aynı dönemde Fransa, Rusya ve Amerika'da kısa öykü türü daha dinamik bir gelişim göstermiştir. İngiltere'de türün yeniden canlanması ancak 1880'lerde Robert Louis Stevenson ile mümkün olmuş, ardından H. G. Wells, Arnold Bennett, Henry James ve Rudyard Kipling gibi isimlerle devam etmiştir (Boyd, 2006).

Amerikan edebiyatı ise modern kısa öykünün gelişiminde belirleyici bir rol oynamıştır. Nathaniel Hawthorne'un 1837'de yayınlanan *Twice-Told Tales* başlıklı eseri, bu gelişimin ilk önemli aşaması olarak kabul edilir. Edgar Allan Poe, Hawthorne'un eserlerini değerlendirerek, kısa öykü ile roman arasındaki temel farkları sistemli bir şekilde ortaya koymuş ve kısa öyküyü "bir oturuşta okunabilen anlatı" olarak tanımlayarak türün kuramsal altyapısını oluşturmuştur (Body, 2006).

Bu tarihsel ve kuramsal çerçeve, kısa öykünün yalnızca "kısa" olmakla sınırlı bir tür olmadığını; aksine derin bir anlatısal ve kavramsal geleneğe dayandığını ortaya koymaktadır. Kısa öykü hem tarihsel kökenleriyle hem de kuramsal olarak tanımlanmasının güçlüğüyle, edebiyat dünyasında sürekli olarak sorgulanan ve yeniden değerlendirilen bir tür olmaya devam etmektedir.

Arap dünyasında ise kısa öykü ise modern anlamda 19. yüzyılın ikinci yarısında gelişmeye başlamış ve 20. yüzyılın ilk yarısında belirgin bir olgunluğa ulaşmıştır (Suçin, 1998, s.14).

Kısa öykünün Arap edebiyatındaki gelişim süreci, özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında önemli isimler aracılığıyla ivme kazanmıştır. Bu türün öncülerinden biri kabul edilen Abdullah Nedim (1854–1896), toplumsal sınıflar arasında serbestçe hareket edebilen bir yaşam tarzı sürmüş; çeşitli sosyal katmanları, grupları ve etnik yapıları gözlemleyerek geleceksel ve modernleşmiş aile yapıları gibi birbiriyle çelişen kültürel oluşumları eserlerine yansıtabilmiştir (Hafız, 1992/2003). Modern anlamda kısa öykü türü, ilk olarak Mısır'da ortaya çıkmış ve buradan diğer Arap ülkelerine yayılmıştır (Polat, 2024). Arap kısa öyküsünün gelişip olgunlaşmasında özellikle Mısır'da eser veren yazarların önemli katkıları olmuştur. Bu çerçevede, modern kısa öyküye öncülük eden ve türün ilk örneğini veren isim olarak Muhammed Teymûr öne çıkar. Onun 1917'de kaleme aldığı *fî'l-Kitâr* ("Trende") adlı eseri, Arap edebiyatında modern kısa öykünün başlangıcı kabul edilmektedir (Yıldız, 2002). Ayrıca Mahmud Teymur (1894–1973), Mahmud Tahir Haşim (1894–1954) ve 1925 yılında ilk haftalık edebiyat dergisi olan *el-Fecr*'i yayımlayan 'Cem'iyetu'l-Medreseti'l-Hadîse' (Modern Okul Derne-

ği) mensupları önemli bir rol oynamıştır. Mahmud Teymur, kısa öykünün Arap edebiyatındaki kurumsallaşmasında ve edebi bir tür olarak tanınmasında öncü kabul edilen Muhammed Teymur'un küçük kardeşidir ve onun kısa öyküye olan öncülüğünden büyük ölçüde etkilenmiştir. Genel olarak bakıldığında, modern Arap kısa öyküsü Şam ve Mısır merkezli olarak gelişmiş; buradan diğer Arap coğrafyalarına yayılarak bölgesel edebiyatlarda derin izler bırakmıştır (Hafız, 1992/2003). Arap edebiyatı bağlamında kısa öykü türünü incelerken, anlatı biçimini sosyal ve kültürel bağlamdan bağımsız bir şekilde ele almak doğru ve isabetli bir yaklaşım olmayacaktır. Zira Arap dünyasında kısa öykü, yalnızca bireysel ya da estetik bir anlatı formu olmanın ötesine geçerek, toplumsal yapının, tarihsel dönüşümlerin, geleneksel değerlerin ve kültürel kodların bir yansıması olarak şekillenmiştir. Bu nedenle, Arap kısa öyküsünü anlamak, onu üretim koşullarından, toplumsal bağlamından ve kültürel arka planından koparmadan, bütüncül bir bakışla değerlendirmeyi gerektirir.

Bu çerçevede Arap edebiyatının öne çıkan kısa öykü yazarlarından biri Yusuf İdris'tir. Yusuf İdris 1927'de Mısır'ın Beyrûm köyünde doğmuş ve 1991'de vefat etmiştir (Yıldız, 2024, s.1). Tıp eğitimi almış ve bir süre hekimlik yapmıştır. Köyde geçen çocukluğu ile tıp eğitimi, ona topluma hem insani hem de bilimsel bir bakış açısı kazandırmıştır. Öğrencilik yıllarında siyasi eylemlere katılmış, bu süreçte tutuklanmış ve çeşitli yazılar yayımlamıştır. Yazarlık serüvenine üniversite yıllarında başlamış; 1956'da yayımladığı hikâye kitabı "En Ucuz Geceler" ile ün kazanmaya başlamıştır. 1958'de Cezayir direnişine katılmış, yaralanmış ve madalya ile ödüllendirilmiştir. Sonrasında gazetecilik yapmış, öykü, roman, tiyatro ve makaleler yazmıştır. Bazı tiyatroları siyasi nedenlerle sansürlenmiştir. Eserleri birçok dile çevrilmiş, bazıları sinemaya uyarlanmıştır. Özellikle halkın sorunlarını ele alan, sosyal eleştirilerle dolu yapıtları sayesinde Arap edebiyatında özgün bir yere sahiptir. Yusuf İdris, yazdıklarıyla hem döneminin siyasi atmosferine karşı duruş sergilemiş hem de sıradan insanın yaşamına ışık tutmuştur (Fei, 2020).

Buna karşın, Yusuf İdris'in eserlerinde dile yeterince önem vermediği ve dili sadece bir ifade aracı olarak kullandığı yönünde eleştiriler de bulunmaktadır. Özellikle diyaloglarında sıkça argo ve günlük konuşma diline yer vermesi, bu eleştirilerin temelini oluşturur. Ancak bu dil kullanımı, onun kısa öykülerinin halka daha yakın ve anlaşılır olmasını sağlamış; böylece eserleri geniş kitleler tarafından daha kolay benimsenmiş ve halkın yaşamına daha gerçekçi bir şekilde dokunmuştur (Taha, 2022).

Bu çalışma, belgesel tarama olarak bilinen doküman analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Doküman analizi, var olan kayıt ve belgelerin incelenerek veri elde edilmesini sağlayan; belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme süreçlerini kapsayan bir yöntemdir

(Karasar, 2005). Bu doğrultuda çalışma, kısa öykü türünün genel tanımını, tarihsel gelişimini ve Arap edebiyatındaki öne çıkan özelliklerini ele almaktadır. Ayrıca, Arap kısa öykü edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olan Yusuf İdris'in hayatı ve "*Durak*" başlıklı hikâyesi detaylı biçimde incelenmiştir. Hikâye; konusu, anlatıcısı, zaman ve mekân unsurları, karakter kadrosu, olay örgüsü, ana düşümü, dil ve üslup özellikleri ile yapısal yönleri bakımından değerlendirilmiştir.

Bu öykü, kış aylarında, kalabalık bir şehir içi otobüsünde geçmektedir. Anlatının merkezinde, yaşları ve toplumsal konumları birbirinden farklı dört ana karakter yer almaktadır: İki olgun adam, bir delikanlı genç ve genç bir kız. Hikâye, genç delikanlının otobüse binmesiyle başlar. Hemen ardından genç bir kız, yanında küçük erkek kardeşiyle otobüse biner. Küçük kardeş, ailesi tarafından kız kardeşine eşlik etmesi ve onu koruması amacıyla gönderilmiştir.

Otobüs, gündelik yaşamın sıradan mekânlarından biri gibi görünse de bakışlar ve davranışlar üzerinden gelişen gerilimlerle doludur. Otobüsteki yaşlı yolcuların bazıları, genç kıza şehvetle bakar; ancak bir noktada, yaş farkını fark ettiklerinde bakışlarını geri çekerler. Bu esnada, yan yana oturan iki olgun adam, genç kıızı ve erkek kardeşini dikkatle izlemeye başlar. Onlar için bu izleme bir tür eğlenceye dönüşür.

Delikanlı, otobüste kıza iletişim kurma çabası içine girer. Bu durum, olgun adamlardan birinde nostaljik çağrışımlara yol açar; gençliğinde bir kıza yaklaşmanın, reddedilmenin nasıl hissettirdiğini ve o dönemlerdeki ahlâkî normları anımsar. Buna karşın delikanlı, onlara göre oldukça cesurdur. Genç kız ise utangaç tavırları sebebiyle diyaloglara pek karşılık vermez. Ancak delikanlı, tüm çekingenliğine rağmen konuşmayı sürdürür ve nihayet kıza telefon numarasını verir.

Olgun iki adam bu sahneyi dikkatle izlemeye devam ederken, genç delikanlının bu girişimini olgun adamlardan biri kendi döneminde ahlâk anlayışıyla karşılaştırarak eleştirir. Zamanında böyle bir davranışın büyük bir ayıp olduğunu düşünmektedir. Delikanlı ineceği durağa geldiğinde otobüsten iner. Kız ise onun ardından "Bugün seni arayacağım," der. Bir sonraki durakta o da otobüsten iner.

Kız indikten sonra, bu sahneler tanıklık eden olgun adamlardan biri, bir anda Sesi yükselerek, avuçlarını birbirine vurmaya başlar. Olgun adam sanki bir tanık arıyormuş gibi heyecanla konuşmaya başladı: "Bu ne boş bir konuşma! Bu memleket bitmiş artık! Bu ne rezalet böyle?!" "Her otobüse ahlâk polisi koymaları gerek! Bunlara, yankesicilere nasıl karşı çıkılıyorsa öyle karşı çıkılmalı! Bu düpedüz saçmalık!" "Kendi gözümle gördüm, eli kıza uzandı! Değil mi efendim? Vallahi biz olmasak, uzanırdı da sesi bile çıkmaz-

dı kızın!" "Bu bildiğin suç! Böyle ahlâk çöküşü görülmedi! Kendi kulaklarımla duydum, telefon numarasını veriyor kıza! Kendi kulaklarımla! Öyle değil mi sayın beyefendi? Bir durakta olup bitenlere bak! Vallahi kıyamet kopacak! Belki de çoktan koptu! Kıyamet kopmuş da biz farkında değiliz!" der

Bu Öyküde kahramanlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Delikanlı genç (Ahmet): Otobüse ilk binen karakter olan genç delikanlı, dış görünüşüyle dikkat çeker. Açık gömleği, zincirleri ve rahat tavırlarıyla kendine güvenli bir izlenim verir. Yanına denk gelen genç kıza ilgi duyar, onu bakışlarıyla süzer ve çeşitli yollarla iletişim kurmaya çalışır. Başlangıçta utangaç görünse de kısa sürede cesurca kıza yaklaşır, birkaç kez konuşmayı dener. Başarısız girişimlerden yılmaz; aksine her seferinde daha ısrarlı ve sabırlı davranır. Sonunda kızıdan olumlu tepki almayı başarır, adını ve telefon numarasını alır. Cesareti ve ısrarı, onun kuşağının kendine özgü özgüvenini ve rahatlığını yansıtır.

Genç kız: Genç kız yanında küçük erkek kardeşiyle birlikte otobüse biner. Zarif, narin ve çekingen bir yapıya sahiptir. Başta genç delikanlının ilgisine karşılık vermez, hatta tepki göstererek yüzünü çevirir. Ancak zamanla onun bakışlarını fark eder, gülümsemesi ve davranışlarıyla bu ilgiyi görmezden gelmediğini belli eder. Başlangıçta sert duran tutumu yavaş yavaş yumuşar; sonunda konuşmalara kısmen yanıt verir ve delikanlının verdiği telefon numarasını ezberleyerek tekrar eder. Genç kız, bir yandan utangaçlığıyla masumiyeti simgelerken, diğer yandan içten gelen ilgiyi reddetmekte zorlanan bir gençliğin ruh hâlini temsil eder.

Küçük çocuk: Küçük kardeş, ailenin "güvenlik" amacıyla genç kıza eşlik etmesi için gönderdiği figürdür. Genç kızın yanında sessizce durur, aralarında fiziksel bir bağ vardır: El ele tutuşurlar. Ancak olaylar geliştikçe bu bağ da gevşer. Kız, delikanlının ilgisine karşılık vermeye başladıkça, küçük çocuk arka plana çekilir. Finalde, ablasının elini tekrar tutmak ister ama başarılı olamaz. Çocuk figürü hem ailenin geleneksel kontrolünü hem de bu kontrolün modern duygular karşısında nasıl zayıfladığını simgeler.

Beyefendi adam: Anlatıcının yanındaki bu adam, vakur, sert bakışlı ve geleneksel değerlere bağlı bir figürdür. Kız otobüse bindiğinde onu ahlak-sızlıkla suçlayacak kadar katı bir bakış açısına sahiptir. Ancak aynı adam, kısa sürede genç kız ve delikanlı arasındaki iletişime yoğun ilgi göstermeye başlar. Onları gizlice izler, sahne kapanınca müdahale eder, hatta yolcuları yönlendirerek yeniden izlemeye devam eder. Finalde, gençlerin arasında geçen bu masum ilişkiyi dramatize eder, bağırarak toplumsal çöküşten şikâyet eder. Bu karakter, geleneksel değerlerin modern değişimle nasıl değiştiğini ve gözlemcinin içindeki ikizlülüğü ortaya koyar.

Anlatıcı (Gözlemci): Otobüsteki olaylara dışarıdan bakan ve aynı zamanda okuyucuya aktaran karakterdir. Başlangıçta olan biteni objektif bir şekilde gözlemler. Ancak olayların ilerlemesiyle gençler arasındaki etkileşime duygusal olarak dahil olur. Kendi gençliğini hatırlar, delikanlıya hem kıskançlıkla hem hayranlıkla bakar. Arada sıkılır, utanır, heyecanlanır, hatta bazen kendini sahnenin bir parçası gibi hisseder. Onun içsel hesaplaşmaları, farklı kuşakların duygu dünyasını ve değişen değerleri sorgulama biçimini ortaya koyar. Hikâyede hem gözlemci hem de yorumlayıcıdır.

İri Yapılı, Göbekli Adam: Bu karakter kısa süreliğine ortaya çıkar ama hikâyede simgesel bir rol oynar. Otobüste ayakta durarak manzarayı kapatır ve anlatıcıyla yaşlı adamın gençleri izlemelerini engeller. Ancak hemen tepki görür, yaşlı adamın uyarısıyla yer değiştirir.

Bu öykü birinci tekil şahıs anlatıcı, yani kahraman bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Anlatıcı, otobüste yolculuk eden sıradan bir yolcudur ve tüm olayları hem gözlemler hem de kendi iç dünyasından süzerek aktarır. Genç delikanlı ile genç kız arasındaki iletişimi dikkatle izler; bu izleme sürecinde sadece gördüklerini değil, aynı zamanda geçmişte yaşadığı benzer deneyimlerle kurduğu bağları, düşüncelerini ve duygusal tepkilerini de okuyucuya sunar. Anlatıcının bu öznel tutumu, metne sadece dış gözlem değil, aynı zamanda içsel çözümleme ve yorum katmanı da ekler. Okuyucu, olayları doğrudan değil, anlatıcının zihinsel ve duygusal filtresinden geçerek öğrenir. Bu anlatım tarzı hem karakterleri hem de temaları daha derinlikli ve çok boyutlu bir şekilde sunar.

Öyküde olayların geçtiği mekânlar şu şekilde belirlenmiştir:

Şehir içi bir otobüs: Öykünün ana mekânıdır.

صعد الشاب في المحطة الأولى وفي المحطة التالية صعدت الفتاة وكان الأتوبيس مزدحما ومزدحما بالرجال الكبار.

(Genç adam ilk durakta bindi ve sonraki durakta kız bindi. Otobüs kalabalıktı ve yaşlı adamlarla doluydu).

Olayların neredeyse tamamı bu kısa diyalogdan ve öykünün başlığından otobüsün içinde geçtiğini doğrular. Otobüs, yalnızca bir ulaşım aracı olmanın ötesine geçerek farklı yaş, cinsiyet ve toplumsal geçmişe sahip insanların bir araya geldiği, gözlemlerin, gerilimlerin ve içsel hesaplaşmaların yaşandığı bir sosyal sahneye dönüşür. Kalabalık, yolcuların oturuş biçimleri, davranışları ve tepkileri ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir. Otobüs hem fiziksel hem de simgesel bir mekân olarak anlatının temelini oluşturur.

Edebiyat Fakültesi: Genç delikanlının kızı ilk gördüğü yerdir.

أنا شفت حضرتك في الجامعة في الآداب مش كده.

(Seni üniversitede gördüm, edebiyat fakültesinde, değil mi?).

Bu ifadeler, onların ortak bir mekânda bulunduklarını ima eder. Üniversite, karakterlerin toplumsal konumunu ve entelektüel geçmişini ima eden bir bağlam sunar. Ancak olaylar fiziksel olarak bu mekânda geçmez; yalnızca konuşmalar aracılığıyla mekânsal bir gönderme yapılır.

Zaman: Öyküde olaylar ise kış mevsiminde geçmekte olup, anlatı kalabalık bir şehir otobüsünde yaşanmaktadır.

في المحطة الأولى سعد شاب واحد من شبان هذه الأيام القميص نص كم و مفتوح مع أننا لأنزال في الشتاء.

(İlk durakta, genç bir delikanlı bindi. Kış mevsiminde olmamıza rağmen yarım kollu, düğmeleri yarı açık bir gömlek giymişti).

Bu ifade mevsimsel zaman açıkça belirtilmiştir. Olaylar, tek bir otobüs yolculuğu süresince, yani birkaç saat içinde yaşanmakta; bu yönüyle öykü dar bir zaman diliminde ilerlemektedir. Ancak Öyküde doğrudan bir tarih verilmemektedir. Sonuç olarak, "Durak" gerçekçi ve yaşanabilir bir toplumsal bağlamda, kış mevsiminde, tek bir gün içinde ve yakın geçmişte ya da günümüzde geçen olayları anlatmaktadır.

Bu öykü, kısa bir öykü olup. Olay örgüsü, giriş, gelişme ve sonuç olarak ele alınabilir:

1. Giriş:

Hikâye, kış mevsiminde şehir içi bir otobüste geçmektedir. İlk olarak genç bir delikanlı otobüse biner; ardından genç bir kız, küçük erkek kardeşiyle birlikte otobüse katılır. Otobüs oldukça kalabalıktır ve özellikle yaşlı erkek yolcularla doludur. Anlatıcı, bu kalabalığı ve yolcuların duruşlarını ayrıntılı bir şekilde betimleyerek toplumsal atmosferi kurar. Yanındaki yaşlı adamın tutumları, bakışları ve söylemleriyle birlikte, otobüsteki farklı kuşaklar arasındaki zihinsel ve kültürel farklar yavaş yavaş belirginleşmeye başlar.

2. Gelişme:

Genç delikanlı ile genç kız arasında söze dökülmeyen ama giderek yoğunlaşan bir etkileşim başlar. Delikanlı, bakışları ve gülümsemeleriyle kıza yaklaşmaya çalışır, sonunda konuşmayı dener. İlk denemeleri kız tarafından reddedilir; ancak zamanla aralarında bir yakınlık oluşur. Anlatıcı ve yanındaki yaşlı adam da bu sahneyi ilgiyle izlemeye başlar. Anlatıcı, delikanlı-

nın çabalarını kendi gençliğiyle karşılaştırır; yaşlı adam ise başta eleştirdiği bu etkileşimi merakla takip eder. Delikanlı sonunda kıza telefon numarasını verir ve karşılıklı gülümsemelerle bir iletişim kurulur.

3. Sonuç:

Genç delikanlı otobüsten inerken, genç kız ona numarayı tekrar ederek gün içinde arayacağını söyler. Bu sahne, ikisi arasında bir iletişimin gerçekten başladığını gösterir. Otobüsteki gözlemci yaşlı adam ise bir anda yüksek sesle tepki verir, toplumsal ahlâkın bozulduğunu, memleketin halinin perişan olduğunu haykırır. Böylece hikâye, bireysel bir iletişimin başarıya ulaştığı ama toplumsal değerlerle çatıştığı bir tabloyla sona erer.

Öyküdeki ana düğümü, otobüste karşılaşan genç bir delikanlı ile genç bir kız arasında geçen iletişim çabası etrafında şekillenir. Hikâyenin merkezinde, delikanlının kıza duyduğu ilgi ve bu ilgiyi söze dökme çabası yer alır. Genç delikanlı, otobüse bindiği andan itibaren kızın dikkatini çekmeye çalışır; bakışları, gülümsemesi, vücut dili ve sonunda konuşma girişimleriyle kıza yaklaşmayı dener. Ancak bu çaba, kolay ve sorunsuz bir şekilde ilerlemez. Kız, başta utangaç ve mesafeli durur; ilk yaklaşımı reddeder ve yüzünü çevirerek ona tepki verir. Fakat delikanlı pes etmez, yeniden denemeler yapar, küçük fısıltılarla konuşmaya çalışır. Bu durum, sadece iki genç arasındaki bireysel bir yakınlaşma girişimi değildir; aynı zamanda kuşaklar arası çatışmaları ve toplumsal değer yargılarını da içinde barındırır. Otobüste bulunan yaşlı adam ve anlatıcı, bu sahneyi dışarıdan gözlemler; yaşlı adam başta durumu ahlaki bir sorun olarak görürken zamanla ilgisini gizleyemez hâle gelir. Anlatıcı ise geçmişte kendi yaşadığı benzer duyguları hatırlayarak delikanlının yaşadığı gerilimi anlayışla karşılar. Delikanlının konuşma çabası giderek belirginleşir, sonunda kıza adını sorar, telefon numarasını verir ve karşılık bulur. Genç kız da başta dirense de sonunda numarayı tekrar eder ve arama sözü verir. Böylece hikâyenin ana düğümü olan “iletişim kurulabilecek mi?” sorusu çözülür ve iki genç arasında bir bağ kurulmuş olur. Bu düğüm, sadece romantik bir temas değil; aynı zamanda toplumsal bakışların, içsel çatışmaların ve kuşaklar arası algı farklarının da düğümüdür. Bu öyküde genel olarak orta zorlukta bir dil kullanılmıştır. Anlatım, yer yer günlük konuşma diline yaklaşıp da çoğunlukla edebî ve betimleyici bir üslupla ilerler. Bazı bölümlerde ağır ve anlamı derinlemesine düşünmeyi gerektiren kelimelere yer verilmiş; bu da hikâyenin dilini zaman zaman zorlaştırmıştır. Özellikle anlatıcının iç monologları ve toplumsal gözlemler içeren paragraflarda kullanılan kelimeler daha soyut ve düşündürücüdür. Bunun yanı sıra, hikâyede ara ara yerel ağızları veya konuşma diline özgü ifadeleri andıran anlatımlar da kullanılmıştır. Bu durum, karakterlerin konuşmalarına doğallık kazandırır da metnin bazı yerlerinde anlamı takip etmeyi güçleştirmiştir. Deyim ve atasözlerine çok sık yer verilmese de yer yer sembolik anlatımlar

ve dolaylı göndermeler bulunmaktadır. Genel olarak dil ne tamamen sade ne de fazlasıyla ağırdır; okuyucunun dikkatini diri tutacak, düşündürecek, ama gerektiğinde akıcı ilerleyecek bir dengede tutulmuştur.

Sonuç

Kısa öykü, edebî türler arasında yalın yapısıyla dikkat çeken, sınırlı zaman ve mekânda yoğun bir anlatım sunabilen özel bir anlatı formudur. Tek bir olay ya da sahne üzerine kurulan kısa öyküler, karakterlerin ruh hâllerini ve toplumsal bağlamlarını kısa ama etkili bir şekilde aktarabilme becerisiyle öne çıkar. Bu tür, uzun anlatı formlarından farklı olarak ayrıntıya değil, yoğunluğa ve anlam derinliğine dayanır. Edgar Allan Poe'nun bir oturuşta okunabilecek metin olarak tanımladığı kısa öykü, 19. yüzyıldan itibaren Batı'da gelişmiş, zamanla evrensel bir anlatı biçimine dönüşmüştür. Arap edebiyatında ise bu tür, modern anlamda 20. yüzyılın ilk yarısında gelişmeye başlamış, Mahmud Teymur, Muhammed Teymur, Yusuf İdris gibi yazarlarla birlikte kurumsallaşmış ve özgün kimliğini kazanmıştır. Bu bağlamda kısa öykü hem bireysel hem de toplumsal dönüşümleri yansıtan bir araç olarak, Arap edebî geleneğinde önemli bir yer edinmiştir.

Yusuf İdris'in "Durak" adlı kısa öyküsü, bu türün Arap dünyasındaki başarılı örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Kısıtlı bir zaman ve mekânda geçen bu hikâye, gündelik hayatın içinden alınmış sıradan bir olay üzerinden bireyler arası ilişkiler, kuşak çatışmaları ve toplumsal değerler üzerine düşündürür. Kış mevsiminde kalabalık bir şehir otobüsünde geçen olaylar, yalnızca bir genç delikanlının utangaç bir kıza yaklaşma girişimi gibi görünse de aslında bu basit olay, farklı bakış açıları ve toplumsal tepkiler aracılığıyla çok katmanlı bir anlam kazanır. Delikanlının cesareti, kızın çekingenliği, küçük erkek kardeşin edilgenliği ve yaşlı yolcuların gözlemci-yargılayıcı tavırları, toplumun değişen değerlerini, modernleşmeyle gelen bireysel özgüveni ve geleneksel ahlâk kalıplarını gözler önüne serer. Öyküde kullanılan anlatıcı, birinci tekil şahıs bakış açısıyla olayları hem dışarıdan gözlemler hem de içsel değerlendirmelerle yorumlar. Bu anlatım biçimi, okuyucunun olayları sadece izlemekle kalmayıp, aynı zamanda anlatıcının zihninde gelişen duygu ve düşünce dünyasına da ortak olmasını sağlar. Dili yer yer edebî ve betimleyici, yer yer konuşma diline yakın bir doğallıktadır. Karakterler, özellikle beden dili ve davranışları üzerinden tanıtılır; uzun açıklamalara yer verilmeden ama etkili biçimde çizilir. Otobüs, yalnızca bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda farklı yaş, sınıf ve ahlaki anlayışlara sahip bireylerin geçici olarak bir araya geldiği toplumsal bir kesit olarak işlenmiştir. Bu yönüyle mekân, simgesel bir değer de taşır. "Durak", modern Arap kısa öyküsünün tematik zenginliğini ve anlatı gücünü gösteren önemli bir metindir. Yusuf İdris, orta derecede zorluk ama yoğun anlatımıyla hem bireysel psikolojiyi hem de toplumsal zihniyeti çözümlerebilmiş; kısa öykü türünün "az sözle

çok şey anlatma" ilkesine sadık kalarak derinlikli bir yapı ortaya koymuştur. Bu öykü, yalnızca gençler arasında filizlenen bir duygusal yakınlaşmanın hikâyesi değil, aynı zamanda modernleşen toplumlarda ahlaki değerlerin nasıl değiştiğine, farklı kuşakların bu değişimi nasıl algıladığına dair güçlü bir edebi sorgulamadır. Sonuç olarak, "Durak" hem kısa öykü türünün temel ilkelerine uygun biçimde kurgulanmış, hem de Arap edebiyatının toplumsal işlevini yansıtan nitelikli bir eserdir.

Kaynakça

- Boyd, W. (2006). A short history of the short story. *The quarter*, 3, 5-9.
- Fei, H, H. (2020). Sûrat el-muctema' fi riâyât Yûsuf İdris. *Mecellet-u Kulliyâtü'l-âdab ve'l-ulûmu'l- insâniyye*. 3(35), 45-70.
- Hafız, S. (1992). Modern Arap kısa öyküsü (A. Yüksel, Çev.). *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9, 77–96.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- March-Russell, P. (2009). *The Short Story: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- May, C, E. (1994). "The Nature of Knowledge in Short Fiction" in *The New Short Stories Theories*. Charles E. May (Ed.). Athens, Ohio: Ohio University Press, pp. 131-143.
- Poe, E., A. 1994 [1846]. "The *Philosophy of Composition*" in *The New Short Stories Theories*. Charles E. May (Ed.). Athens, Ohio: Ohio University Press, pp. 59-72.
- Polat, İ. E. Dağbaşı, G. &, Özcan, M. (2024). Tevfik el-Hakim'in "Kara Bir Gece" isimli öyküsünün tahlili. *Turkish studies - educational sciences*, 19(1ö), 257-267. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.78250>
- Suçin, M. H. (1998). *Yahyâ Hakkî ve Kisasuhâ el-Kasîra* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taha, Ş, S, M. (2022). El-luga fi edeb Yusuf İdris. *Mecelletü Külliyyeti'l-Âdâb. Cami'at Bursaid*, 22(22), 129-149.
- Tucan, G. (2014). What is a short story besides short? Questioning minds in search of understanding short fiction. *Romanian Journal of English Studies*, 11(1), 144–151. <https://doi.org/10.2478/rjes-2014-0018>
- Yıldız, M. (2002). Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymûr'un Fî'l-Kitâb'ı. *Nüşa*, 2(4), 45-57.
- Yıldız, Ş. (2025). Yûsuf İdris'in hikâye ve romanlarında eğitim. *Nüşa*, 25(60), 1-28. <https://doi.org/10.32330/nusha.1614731>

